

XAVIER RUBERT DE VENTÓS

Veure o comprendre

Demà anirem a un museu, assistirem a una audició o una obra teatral súper modernes i ens assaltaran mil dubtes: “Què significa aquesta obra?, per què no em diu res?, com és que no l’entenc?, segurament no estic a l’altura...: demà mateix he de comprar-me un d’aquests llibres que es titulen *Claus per entendre l’art modern, Com mirar un quadre, Saber veure l’arquitectura*.”

I la idea no és tan descabellada. Molt es pot aconseguir, és cert, amb aplicació, dedicació i informació cultural. Poden servir, per exemple, com a binocles per veure-hi més bé, com a estimulants que ens obri a noves sensacions, etc. Passa sovint, però, que la preocupació per entendre l’art opera més com un imperatiu que com un estimulants. A força de buscar el que l’obra significa, de voler-la entendre, ens oblidem tot sovint de veure-la o escoltar-la, simplement. Som hipermetrops que, a còpia de buscar més enllà o més en el fons el que l’obra significa, ens passa per alt allò que tenim més ençà, tot just a la seva superfície –allí mateix on en l’art tot passa.

No és pas per casualitat que avui les coses vagin així. L’art d’altres èpoques naixia i vivia emulsionat amb altres pràctiques vigents –com a mínim amb les de classe dominant–. Les seves obres no eren mai purs productes artístics: eren fetitxes protectors, estris o tatuatges, imatges religioses, músiques festives, passatemps de cort, retrats d’“herois nacionals”... Per això l’atenció que suscitaven era sempre híbrida, polimorfa, i (per emprar el terme de Benjamin) més aviat “distreta”. Però, en perdre connexió amb les pràctiques o creences seculars, en transformar-se en productes artístics i només artístics (vull dir en quadres, en lloc de retaules; en escultures, en lloc d’ídols, etc.), en reclamar una atenció específica i unívocament estètica, les obres mateixes semblaven elevar-se a un rang suprem i exquisit que sovint suscitava una atenció més aplicada o fetitxista que pròpiament estètica –al

capdavall, més mental que no pas sensual.

Aquesta actitud reverencial davant l’art s’ha vist encara reforçada pel fet que el sentit, valor o rellevància dels corrents artístics del nostre temps apareguin quasi sempre promulgats o “canonitzats” abans que haguem tingut ocasió d’apreciar-lo personalment. Una situació que afavoreix dos tipus de respostes, tan patològica l’una com l’altra: o bé (primera) el complex d’inferioritat d’aquells que no aconsegueixen veure o sentir el que, segons els doctes, s’ha de veure o sentir, o bé (segona) l’esnobisme d’aquells que decideixen fer com si sentissin i es conformen a “veure la pintura d’oïda”.

“En buscar el que l’obra significa, en voler-la entendre, sovint ens oblidem de veure-la o d’escoltar-la”

No cal pensar, però, que això és un fenomen excepcional, encara que afecti només l’art. Jo crec que tot adoctrinament repetitiu i dirigit a qui no està en condicions d’experimentar allò que li diuen, tendeix més aviat a afavorir la indiferència o el cinisme del receptor. On ens ha dut la cantarella dels catecismes, rosaris o manaments repetits d’esma, sinó a una insensibilitat religiosa quasi tan buida i tan banal com aquesta devoció del rosari del vespre entre badalls?

D’aquí extrec, tornant a l’art, dues observacions o consells per als seus consumidors. Sovint la gent va als suposats especialistes en art o estètica com qui va al metge. Només que, en lloc de dir “senyor doctor, jo sento aquí tal i tal cosa... És greu?”, a aquests es diu “senyor

crític, jo no sento res en mirar tal o tal obra d’art... És greu?”

El meu primer consell és aquest: s’ha de pensar que no és greu, que no passa res si hom no sent, no veu, no vibra davant una obra... Potser és, simplement, que no hi ha de què (sentir, vibrar...), i en tot cas la primera condició per arribar un dia a sentir quelcom –en l’Art com en la Mística i fins hi tot en el Sexe– és perdre tot tipus d’ansietat al respecte...

El segon consell és pensar que l’autenticitat que importa no és la de l’obra, sinó la de l’experiència que la va crear o que la contempla, i que hem de desentendre’ns de la preocupació fetitxista per l’originalitat de l’obra, de la preocupació mercantil per la seva autenticitat, de la preocupació culturalista pel seu valor, de la preocupació esnob per la seva novetat o exclusivitat.

Kant deia que no hi ha més moralitat que la de la intenció –i d’igual manera podríem pensar que no hi ha més originalitat que la de l’experiència de debò–, sigui quina sigui. Una experiència que quan és realment nova ens agafa sovint a contrapeu, i sense saber com acabar de posar-nos-hi. Compteu-hi doncs: davant d’una obra d’art, o la volem comprendre, patim, i sovint fem crosta; o ens hi abandonem i fem figa. Dolç abandó. Aquesta mena de coses escrivia jo –uf!– ara fa més de trenta anys, i fins hi tot gosava llançar el terme art implicat per referir-me a una nova conjuntura de les arts que avui va del multimèdia al minimalisme de les arts i al simbòlic maximalisme dels museus. Però aviat, amb aquesta accelerada implicació i aigua-barreig de política, cultura i tecnologia digital, tot plegat em va semblar tan evident que ja ni calia parlar-ne més. O deixar-ho en tot cas perquè nous “crítics” com Catherine David escandalitzessin el personal anunciant periòdicament una mort o altra de les Belles Arts, de l’avantguarda o de qui sap què.